

Eesti eurole ülemineku plaan

9.versioon
Oktoober 2010

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	3
TEEKOND RAHALIIDUNI.....	5
MAASTRICHTI KRITEERIUMID.....	6
STABIILSUSE JA KASVU PAKT.....	7
EURO KASUTUSELEVÕTU MÕJUD EESTILE.....	8
EUROLE ÜLEMINEKU PÕHIPRINTSIIBID.....	9
ÕIGUSLIK RAAMISTIK.....	10
1. Eurole üleminek Euroopa Liidu õiguses.....	10
2. Euro Eesti õigusaktides.....	11
KESKPANK JA KREDIIDIASUTUSED.....	13
1. Euro sularaha.....	13
2. Krooni sularaha vahetus eurodeks.....	13
3. Müntide kogumise kampaania.....	15
4. Sularaha hankimine, eel- ja kaaseeljaotus ning kroonide tagastamine.....	15
5. Euro sularaha alane koolitus.....	16
6. Euro kasutuselevõtt kontorahana.....	16
7. Pangateenuste üleviimine europõhisteks.....	17
8. Krediidiastutuste poolt Eesti Pangale esitatav statistika ja muu aruandlus.....	18
9. Eesti Panga sisemine finantsarvestus ja -aruandlus.....	18
ÄRISEKTOR.....	19
1. Raamatupidamine.....	19
2. Aktsiaseltsid.....	19
3. Osühingud.....	20
4. Investeeringufondid.....	20
5. Põhikirjade muutmine.....	20
6. Ettemakse sooritamist tõendavad dokumendid.....	21
7. Sularaha aktsepteerivad automaadid.....	21
MAKSUNDUS.....	22
1. Ümardamisreeglid.....	22
2. Eelneva perioodi andmete esitamine.....	22
3. Maksumärgid.....	23
4. Kohalikud maksud.....	23
VALITSUSSEKTOR.....	24
1. Riigieelarve tulude ja kulude konverteerimine ja ümardamine.....	24
2. Riigiraamatupidamine.....	24
3. Statistika.....	24
4. Infotehnoloogia.....	24
5. Hindade kahes vääringus avaldamine riigisektoris.....	25
6. Arveldused: riigi arvelduste üleviimine europõhiseks.....	25
7. Riigilõiv.....	26
TARBIJAKAITSE.....	27
1. Kauba ja teenuse hinna avaldamine kahes vääringus.....	27
2. “Aus hinnakujundus”.....	27
3. Hinnavõrdluste teostamine.....	28
KOMMUNIKATSIOON.....	29
LISAD.....	30
Lisa 1. Töögruppide koosseis.....	30

SISSEJUHATUS

Üleminek kroonilt eurole toimub 1. jaanuaril 2011 (€-päev) vahetuskursiga 1 EUR = 15,6466 EEK. Eesti ühines Euroopa Liiduga (EL) 1. mail 2004. 2003. aasta sügisel referendumil heaks kiidetud otsus ühineda EL-ga tähendas ühtlasi ka toetust Eesti liitumisele euroalaga. Vabariigi Valitsus ja Eesti Pank seadsid eesmärgiks võtta euro kasutusele esimesel võimalusel, mil Eesti suudab täita kõik selleks vajalikud tingimused. 13. juulil 2010 jõudis lõpule Eesti eurotsooni võtmise otsustusprotsess. EL rahandusministrite nõukogu - ECOFIN – võttis vastu otsuse euro kasutuselevõttust Eestis 1. jaanuarist 2011, nõukogu määruse EÜ 974/99 muudatuse ja nõukogu määruse euro üleminekukursi kohta.

Eurole ülemineku praktilised ettevalmistused algasid juba enne liitumist Euroopa Liiduga. 15. jaanuari 2004. aasta valitsuskabineti nõupidamisel seadis Vabariigi Valitsus eesmärgiks olla euro kasutuselevõtuks tehniliselt valmis 2006. aasta keskpaigaks, mis võimaldanuks eurole üle minna 1. jaanuaril 2007. 28. juunil 2004 liitus Eesti vahetuskursimehhanismiga ERM II (*Exchange Rate Mechanism II*, ERM II), mis on euroalaga ühinemisele eelnev süsteem vahetuskursi stabiilsuse tagamiseks.

ERM II liitumise järgselt on Euroopa Komisjon ja Euroopa Keskpank (European Central Bank, ECB) neljal korral hinnanud Eesti valmisolekutaset euroalaga liitumiseks – 2004., 2006., 2008. ja 2010. aastal. Viimased lähenemisaranded, mis avaldati mais 2010, hindasid 10 liikmesriigi – Bulgaaria, Tšehhi Vabariik, Eesti, Läti, Leedu, Ungari, Poola, Rumeenia, Slovakkia ja Rootsi – majanduslikku ja õiguslikku lõimumist euroalaga. Aruannete kohaselt täitis Eesti kõik euroalaga liitumiseks vajalikud kriteeriumid, s.o vahetuskursi, valitsussektori eelarvepositsiooni, pikaajaliste intressimäärade, hinnastabiilsuse ja õigusliku konvergentsi kriteeriumid. 13. juulil 2010 jõudis lõpule Eesti eurotsooni võtmise otsustusprotsess. ECOFIN võttis vastu nõukogu otsuse euro kasutuselevõttust Eestis 1. jaanuarist 2011, nõukogu määruse EÜ 974/99 muudatuse ja nõukogu määruse euro üleminekukursi kohta.

Eurole ülemineku ettevalmistamiseks moodustas valitsus 31. jaanuari 2005. a korraldusega nr 53 „Asjatundjate komisjoni moodustamine eurole sujuva ülemineku tagamiseks vajalike tegevuste koordineerimiseks” asjatundjate komisjoni. Komisjoni juhib Rahandusministeeriumi kantsler.

Asjatundjate komisjon võttis oma esimesel koosolekul (15. veebruaril 2005) vastu otsuse moodustada euro kasutuselevõtmisega seotud valdkondades esineda võivate probleemide kaardistamiseks ja lahenduste väljatöötamiseks kuus töögrupp – Eesti Panga ja krediidasutuste vaheline töögrupp, ärikeskkonna töögrupp, valitsusasutuste tehnilise valmisoleku töögrupp, tarbijakaitse töögrupp, õigusloome töögrupp ja kommunikatsiooni töögrupp. 2009. aastal otsustati luua veel seitsmes töögrupp, mille ülesandeks on eurole ülemineku kriteeriumite täitmise seire ja arvestus. Töögruppidesse kuuluvad asjaosalised nii avalikust kui ka erasektorist¹.

Eurole ülemineku plaan (*National Changeover Plan*) on koostatud töögruppidele saadud teabe alusel. Töögrupid on kohtunud alates 2005. aasta märtsist, kuid eriti sagedasti viimase aasta jooksul ja kaardistanud teemad, mis vajavad käsitlust seoses eurole ülemineku. Plaani eesmärk on anda suuniseid valitsusasutustele ja informatsiooni laiemale üldsusele,

¹ Täpsem teave töögruppide koosseisu kohta on toodud lisa 1.

valmistamiseks ette eurole üleminekut. Plaani täiendatakse vastavalt eurole üleminekut puudutavate probleemkohtade ilmnemisele ja lahenduste leidmisele töögruppides või mujal. Eurole ülemineku plaan on avalik dokument ning see on kättesaadav eesti, vene ja inglise keeles Rahandusministeeriumi ja Eesti Panga kodulehtedelt ning euroveebist aadressil euro.eesti.ee.

TEEKOND RAHALIIDUNI

Pärast II maailmasõda liitusid rahandusstabiilsuse saavutamiseks Euroopa riigid Bretton Woodsi süsteemiga, mille raames seoti rahvuslike valuutade kursid dollari suhtes. Inspireerituna Euroopa Majandusühenduse edust ja veelgi tihedama koostöö perspektiivist, tulid 1969. aastal tollase Euroopa Ühenduse riigipead kokku Haagis (Hollandis) ja seadsid Euroopa integratsiooni ametlikuks eesmärgiks Euroopa Majandus- ja Rahaliidu (*Economic and Monetary Union*, EMU).

Luksemburgi peaministri Pierre Werneri juhtimisel koostati 1970. aastal plaan, mille alusel pidi majandus- ja rahaliit saavutatama kolmes etapis kümne aasta jooksul. Kuid Bretton Woodsi süsteemi lagunemine ja USA valitsuse otsus lasta dollari kurss vabaks tekitas Euroopa valuutade vahel ebastabiilsuse ja peatas rahaliidu loomise esialgse plaani. Järgnesid vahetuskursside stabiliseerimise katsed vahetuskursside piiratud kõikumise süsteemi raamides.

1985. aastaks, kui võeti vastu ühisturu programm (*Single Market Programme*), oli selgeks saanud, et ühtse turu potentsiaali ei saa täiel määral realiseerida seni, kuni suhteliselt kõrged valutavahetuskulud ja vahetuskursside kõikumisest tulenev ebakindlus jäävad püsima. Majandusteadlased tõestasid, et pikas perspektiivis on võimatu saavutada kapitali vaba liikumist ja vahetuskursside stabiilsust olukorras, kus igal liikmesriigil on võimalus jätkata iseseisva rahapoliitikaga. Lahenduseks oli rahaliit.

1992. aastal sõlmisid Euroopa Liidu liikmesriigid Maastrichti lepingu, millega pandi alus Euroopa ühise majandus- ja rahaliidu loomisele. Selle tulemusena pidi Euroopas kasutusele võetama ühisraha. Ühisraha pidi andma ühtsel turul kauplejatele ühtse hinnaskaala ja maksevahendi, mis pidi oluliselt lihtsustama ja elavdama kaubavahetust liikmesriikide vahel. Ettevalmistus toimus kolmes etapis, millest viimane algas 1999. aastal euro loomise ja ühtse rahapoliitika algusega.

Ühisraha emiteerimiseks ja ühise rahapoliitika elluviimiseks moodustati EKP, mis koos rahvuslike keskpankadega moodustab Euroopa Keskpankade Süsteemi (*European System of Central Banks*, ESCB). Alates 1. jaanuarist 1999 alustas EKP koos ESCBga ühise rahapoliitika elluviimist. Samast päevast seoti rahvusvaluutade kursid omavahel lõplikult ning käibele tuli ühisraha euro. Sularahana lasti euro käibele 1. jaanuaril 2002. Tänapäevaks on euroalaga liitunud 16 liikmesriiki. Viimane liituja oli 2009. aasta alguses Slovakkia.

MAASTRICHTI KRITEERIUMID

Euroopa Majandus- ja Rahaliidu täisliikmeks saamiseks ja euroalaga liitumiseks peavad EL liikmesriigid, kes veel ühisraha ei kasuta, osalema eelnevalt vahetuskursimehhanismis ERM II ja viima oma majandusnäitajad vastavusse riigirahanduse jätkusuutlikkust, hinnatasemete ja intressimäärade ühtlustumist ja vahetuskursi stabiilsust hindavate Maastrichti nominaalse konvergenstkriteeriumidega:

- *riigi rahandus*. Riigi suhtes ei ole alustatud ülemäärase eelarve menetlust. Selle üle otsustamisel on kontrollväärtusteks valitsussektori eelarve puudujääk, mis ei tohi ületada 3% SKP-st (erandjuhtudel on lubatud ka ajutine ja vähene 3% piiri ületamine) ja valitsussektori võlg, mis ei ületa 60% SKP-st või läheneb sellele rahuldava kiirusega.
- *vahetuskurss*. Riik peab vähemalt kaks aastat osalema vahetuskursimehhanismis ERM II ja hoidma oma valuuta vahetuskursi ERM II-ga ettenähtud normaalsetes kõikumispiirangutes ilma tõsiste pingeteta. Omal algatusel ei või liikmesriik ERM II-s valitud keskkursi devalveerida
- *hinnastabiilsus*. Riigi inflatsioonimäär ei tohi ületada rohkem kui 1,5 protsendipunkti võrra kolme kõige paremaid tulemusi saavutanud liikmesriigi keskmist.
- *intressimäärad*. Riigi pikaajaline intressimäär ei tohi ületada rohkem kui 2 protsendipunkti võrra kolme kõige paremaid hinnastabiilsuse tulemusi saavutanud liikmesriigi keskmist.

Konvergenstkriteeriumide eesmärk on tagada, et majandusareng EMU-s oleks tasakaalustatud ega tekitaks liikmesriikide vahel pingeid. Lisaks nominaalsetele konvergenstkriteeriumidele võtavad Komisjon ja EKP euroalaga liituda sooviva riigi hindamisel arvesse ka turgude integratsiooni tulemusi, maksebilansi seisundit ja arengut ning töajõu ühikukulude ja muude hinnaindeksite arenguid. Samuti peavad kõik liituvad riigid viima asjassepuutuvad siseriiklikud õigusaktid vastavusse EL õigusega.

Vaatamata globaalsele finants- ja majanduskriisi mõjudele on Eesti positsioon kriteeriumite täitmisel paranenud:

- Eesti valitsussektori eelarve on aastatel 2001-2007 olnud tuntavas ülejäägis ning sellest tulenevalt on meie riigivõlg Euroopa Liidu väiksem. Majanduslangus pingestas riigirahanduse olukorda oluliselt, kuid valitsuse täiendavate eelarvepoliitiliste meetmete abil hoiti valitsussektori eelarvedefitsiiti allpool 3% SKP-st. Statistikaameti 26. märtsil avaldatud andmete kohaselt kujunes 2009. aasta valitsussektori eelarve puudujäägiks 1,7% SKP-st.
- Eesti on olnud ERMII liige rohkem kui 5 aastat ning krooni vahetuskurss on selle aja jooksul olnud stabiilne. Seega täitis Eesti vahetuskursi stabiilsuse kriteeriumi ning EL Nõukogu otsusega kinnitati eurole ülemineku kursiks 15,6466 krooni ühe euro eest.
- Kiire majanduskasvu, hinnatasemete jätkuva ühtlustumise ning väliskeskonnast tulenenud tegurite nagu toorainehindade kiire tõusu tingimustes oli Eesti jaoks keerulisim hinnastabiilsuse kriteeriumi täitmine. 2009. aasta novembris täitis Eesti seni probleemiks olnud Maastrichti inflatsioonikriteeriumi. Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt ei teki probleemi ka inflatsioonikriteeriumi jätkusuutliku täitmisega.
- Intressimäärade konvergensti hindamiseks Eestil õige instrument (s.o vähemalt 10 aasta pikkune Eesti kroonides emiteeritud riiklik võlakiri) puudub. Samas järeldeb Euroopa Komisjon oma lähenemisaruandes, et Eestil ei ole probleeme intressimäära kriteeriumi täitmisega.

STABIILSUSE JA KASVU PAKT

Euroopa Majandus- ja Rahaliidus toimib tsentraliseerimata fiskaalpoliitika. Samas võib ühtsete intressimääradega liidus vastutustundetu fiskaalpoliitika luua ebastabiilsust ja tekitada pingeid. Vältimaks vastutustundetu fiskaalpoliitika negatiivset mõju ühisrahale ja hinnastabiilsusele, on loodud stabiilsuse ja kasvu pakt (*Stability and Growth Pact*, SGP), mis sätestab piirangud valitsuste eelarvepoliitikatele. SGP eesmärk on liikmesriikide fiskaaldistsipliini saavutamine ning majandus- ja eelarvepoliitikate kooskõlastamine, mis soodustaks rahapoliitika edukat toimimist.

Fiskaaldistsipliini saavutamine. Liikmesriigid peavad vastavalt paktile seadma endale keskpika perioodi eelarvepositsiooni eesmärgi (*medium-term objective*, MTO). Need eesmärgid võivad hõlbida tasakaalulähedase või ülejäägiga (*close to balance or in surplus*) valitsussektori eelarvepositsiooni nõudest, kuid peavad tagama kinnipidamise Maastrichti lepinguga seatud eelarvepuudujäägi piirangust 3% SKP-st ka halvematel majandusaastatel. Euro kasutuselevõtnud või ERM IIs osalevate liikmesriikide MTO-d peavad olema vahemikus -1% SKP-st kuni tasakaalu või ülejäägini. MTO seatakse tsükliliselt kohandatud eelarvepositsioonina ilma ühekordsete ja ajutiste meetmeteta (*in cyclically adjusted terms, net of one-off and temporary measures*).

Kui liikmesriik ei täida eelarvepuudujäägi ja/või võlakriteeriumi, algatatakse tema suhtes ülemäärase puudujäägi likvideerimise protseduur (*excessive deficit procedure*, EDP) ning rahandus- ja majandusministrite nõukogu (Ecofin) annab talle soovitusel lõpetada ülemäärase puudujäägi olukord. Tavaliselt antakse liikmesriigile selleks aega ülemäärase puudujäägi avastamisest sellele järgneva aasta lõpuni. SGP annab nõukogule võimaluse ka karistada neid rahaliidus osalevaid riike, kellel on ülemäärane eelarvepuudujääk ning kes ei rakenda meetmeid selle kõrvaldamiseks. Esialgu võidakse karistus määrata EL-le makstava intressita deposiidi vormis (maksimaalselt 0,5% liikmesriigi SKPst), kuid kui ülemäärane puudujääk ei ole kahe aasta jooksul kõrvaldatud, võidakse karistus muuta trahviks. Ülemäärase eelarvepuudujäägi likvideerimise protseduuri aluseks on liikmesriigi poolt kaks korda aastas (1. aprilliks ja 1. novembriks) esitatavad riigivõla ja eelarvepositsiooni aruanded (*notification of debt and deficit levels*). Esitatud numbrid peab kinnitama ka Eurostat.

Majanduspoliitikate koordineerimine. Rahaliidus osalevad liikmesriigid peavad igal aastal esitama stabiilsusprogrammi (*Stability Programme*) ning EL liikmesriigid, kes veel pürgivad EMU liikmelisuse poole, konvergentsiprogrammi (*Convergence Programme*), mis annab ülevaate riigi planeeritavast eelarve- ja majanduspoliitikast. Konvergentsiprogrammis kajastatava majanduspoliitika eesmärgiks on euro kasutuselevõtu nominaalsete Maastrichti konvergentsikriteeriumide täitmine ning stabiilsusprogrammi puhul mõistliku eelarvepoliitika jätkamine ja tasakaalulähedase eelarveseisundi saavutamine ja hoidmine.

EURO KASUTUSELEVÕTU MÕJUD EESTILE

Euro kasutuselevõtu tulemusena ei toimu Eesti majanduspoliitikas olulisi muudatusi. Kuna praegu kehtivas valuutakomitee süsteemis on kroon olnud fikseeritud Saksa marga suhtes alates 1992. aastast ja euro suhtes 1999. aastast, on Eesti tinglikult olnud rahaliidus koos EL tuumikriikidega juba ligi 18 aastat. Valuutakomitee süsteemi raames, nii nagu rahaliiduski, ei teosta riik iseseisvat rahapoliitikat. Järgalt fikseeritud vahetuskursi kaudu on Eesti majandus juba täna otseselt EKP rahapoliitika mõjusfääris. Seega ei muuda euro kasutuselevõtt Eesti jaoks rahapoliitilises mõttes midagi olulist.

Euroga seotud valuutakomitee süsteemi eristab rahaliidust vahetuskursi olemasolu. Eesti liitumisel euroalaga kaob ära vahetuskursi risk, mis annab majandusagentidele kindluse, et tulevikus ei ole enam ka teoreetilist devalveerimisohtu. Euroalaga liitumine toob kaasa kohustuse järgida ka tulevikus tasakaalustatud majanduspoliitikat (vt “Stabiilsuse ja kasvu pakt”). Koos teoreetilise devalveerimiskadumise suurendab liitumine stabiilse majanduspiirkonnaga ja tasakaaluka majanduspoliitika jätkumine Eestis pikaajalist rahastabiilsust, mis omakorda kajastub stabiilsetes ja madalates intressimäärades. Seega väheneb risk järsuks intressitõusuks, mida me nägime viimati ka majanduslanguse perioodil 2009. a. Stabiilne rahanduskeskkond omakorda soodustab majanduse tõusule pöördumist ja majandusarengu jätkumist.

Euro kasutuselevõtmisel suureneb ka Eesti roll Euroopa Liidu majanduspoliitikas. Senised arengud on näidanud, et eurotsooni mittekuuluvate riikide mõju EL majanduspoliitikale on oluliselt väiksem kui eurotsooni riikidel. Peale EMU täisliikmeks saamist ja euro kasutuselevõttu hakkavad Rahandusministeeriumi esindajad osalema Eurogrupi, kuhu kuuluvad vaid eurot kasutavate riikide esindajad, töös. Eurogrupi roll EL majanduspoliitiliste otsuste tegemisel tulevikus järjest suureneb. Samuti hakkavad Eesti Panga esindajad osalema europiirkonna rahapoliitika väljatöötamisel, osaledes EKP tähtsaima otsuseid tegeva organi, nõukogu, tegevuses.

Eesti majandus on tihedalt seotud Euroopa Liidu majandusega – ligi 80% Eesti väliskaubandusest toimub EL-ga ja kaks kolmandikku väliskaubanduse tehingutest toimub eurodes. Euro kasutuselevõtt toob seega kaasa väiksemad tehingukulud, kuna väheneb valuutavahetuse vajadus. Teiste riikide kogemuste põhjal võib selline kokkuvõtte ulatuda 0,2%-ni SKP-st aastas. Samuti toob euro kasutuselevõtt kaasa hindade parema võrreldavuse.

Euro kasutuselevõtmine ei too kaasa inflatsiooni olulist kiirenemist. Senise kogemuse põhjal on jäänud eurole ülemineku mõjud lühiajaliseks ning toonud ühekordse hinnatõusu keskmiselt vaid 0,1–0,3%.

EUROLE ÜLEMINEKU PÕHIPRINTSIIBID

Eurole üleminek peab olema sujuv. Selle eeldusteks on võimalikult ulatuslik ettevalmistustöö, millesse on kaasatud erinevate institutsioonide ja sihtgruppide esindajad, ja piisav elanikkonna informeeritus. Euro kasutuselevõtuks vajalikud tegevused kavandatakse nii, et elanikkonnale oleks üleminek võimalikult mugav. Ettevõtjate seisukohalt püütakse lähtuda lihtsaimast ja kuluefektiivseimast stsenaariumist, tagades samas vajalikud ettevalmistused sujuvaks üleminekuks. Võetakse kasutusele erinevad meetmed, et minimeerida survet hinnatõusule.

Eurole ülemineku põhiprintsiibid on järgmised:

- Euro kasutuselevõtt kontorahas, majandusarvestuses ja lepingulistes suhetes toimub kohese järsu üleminekuna (“*big bang*”), st *ülemineku*perioodi² ei ole.
- Eurole sujuva ülemineku tagamiseks toimub alates €-päevast (1. jaanuar 2011) kahepäevane paralleelkäibe³ periood, mil kroon ja euro on sularahas võrdväärsed maksevahendid. Kauplustes saab maksta nii kroonides kui eurodes, vahetusraha antakse üldjuhul tagasi eurodes. Pärast paralleelkäibe perioodi on euro ainsaks seaduslikuks maksevahendiks Eestis.
- Euro sularaha käibele laskmise lihtsustamiseks on krediidasutustel kohustus vahetada kuue kuu jooksul pärast €-päeva (kuni 30. juuni 2011) kroone eurodeks keskkursiga ja teenustasuta kõikides sularaha teenust osutavates pangakontorites. Tagamaks eurole ülemineku sujuvuse, pakuvad pangad koostöös Eesti Pangaga keskkursiga ja teenustasuta rahavahetust ka kuu aja jooksul enne €-päeva (ehk detsembri jooksul). Alates 1. juulist 2011 ehk 6 kuud pärast €-päeva, vahetavad krediidasutused kokkuleppel Eesti Pangaga kuni 2011. aasta lõpuni kroone eurodeks piiratud kontorivõrguga. Peale seda perioodi vahetab Eesti Pank tähtajatult kroone eurodeks keskkursiga ja teenustasuta.
- Kuus kuud enne ja pärast €-päeva (see on 1. juuli 2010 kuni 30. juuni 2011) on jaekaupmehed kohustatud müügikohas käsitsi või trükitehniliselt avaldatud hinnad avaldama nii kroonides kui eurodes. Ka e-kaubanduse korras kauba või teenuse pakkumisel peab hind olema kuvatud kahes vääringus või siis loodud tarbijale võimalus hinna lihtsaks ümberarvestamiseks kroonidest eurodesse ja vastupidi (näiteks hinnakalkulaator kaupleja veebilehel). Konverteerimiseks kasutatakse EL Nõukogu otsusega määratud kurssi, st üks euro võrdub 15,6466 krooniga.
- Andmaks head eeskujut erasektorile ümardatakse maksude, riigilõivude, keskkonnatasude ja toetuste kroonimäärad seadustes ja määrustes eurodesse elanikkonnale soodsamas suunas.
- Eurole üleminekuuga seotud kulutused katavad üldjuhul turuosalisel iseloomul.

² Ülemineku periood – ajavahemik majandus- ja rahaliidu täisliikmeks saamise algusest kuni hetkeni, mil rahvusvaluuta ei ole enam kasutuses majandusarvestuses, kontorahana ega lepingulistes suhetes. See periood võib ühtida paralleelkäibe perioodiga, kuid võib ka puududa (*big bang* korral).

³ Paralleelkäibe periood – ajavahemik, mil krooni sularaha ja euro sularaha on võrdväärselt seadusliku maksevahendina käibel.

ÕIGUSLIK RAAMISTIK

1. Eurole üleminek Euroopa Liidu õiguses

EL õiguslik raamistik euro kasutuselevõtu kohta koosneb kolmest EL Nõukogu määrusest. Nõukogu määrus nr 1103/97/EÜ sätestab õiguslike vahendite järjepidevuse põhimõtte, rahvusvaluutade eurodesse ümberarvestamise ja ümardamisreeglid. Määrus nr 974/98/EÜ kehtestab euroalaga liitunud liikmesriikides ainsa seadusliku maksevahendina euro, reguleerib paralleelkäivet ning riigi maksevahendi käibelt kõrvaldamist. Nimetatud määrus käsitleb veel üleminekuperioodi puudutavaid aspekte (Eesti puhul üleminekuperiood puudub) ning euro müntide ja pangatähtedega seonduvat. Nõukogu määrus nr 2866/98/EÜ sätestab rahvuslike valuutade ja euro vahel fikseeritud vahetuskursid.

Paralleelkäibe periood

Alates päevast, mil jõustub EL Nõukogu määrus, millega määratakse Eesti euroalaga liitumise kuupäev ja euro ning Eesti krooni vahetuskurs (määruste nr 974/98/EÜ ja 2866/98/EÜ muudatused), on Eesti Vabariigis seaduslikuks maksevahendiks euro. Valitsuse kava kohaselt on selleks päevaks 1. jaanuar 2011. Arvestades, et kroonilt eurole ülemineku sujuvuse tagamiseks on vaja kehtestada paralleelkäibe periood, mille optimaalseks pikkuseks on kaks nädalat, sätestatakse euro kasutusele võtmise seaduses, et 14 päeva jooksul nõukogu eelnimetatud määruse jõustumisest on sularahas seaduslikud maksevahendid Eesti Vabariigis euro ja Eesti kroon. Seega saab alates euro käibelelaskmisest kahe nädala jooksul sularahas maksta nii eurodes kui kroonides. Nimetatud perioodi lõppedes on Eesti Vabariigis seaduslikuks maksevahendiks vaid euro.

Ümardamisreeglid

Ümberarvestamine eurodesse toimub Eesti kroonides avaldatud väärtuse jagamisel suhtega, mis määratakse kindlaks EL Nõukogu määruses 2866/98/EÜ. Saadud tulem ümardatakse 1 sendi täpsusega kolmanda koha järgi pärast koma. Kui kolmas koht pärast koma on 5 või suurem number, ümardatakse ümberarvestatud väärtus ülespoole.

Näide 1. Kui soovite arvestada eurodesse näiteks 264,50 krooni, tuleb teostada jagamistehe: $264,50 \text{ krooni} : 15,6466 = 16,90463104 \text{ eurot}$.

Seejärel tuleb saadud summa arvestada 1 eurosendi täpsuseks, võttes arvesse vaid kolmandat komakohta 16,90463104. Kui kolmas koht pärast koma on 4 või väiksem number, ümardatakse ümberarvestatud väärtus allapoole, seega ümardamine 1 sendi täpsuseni oleks antud näite korral 16,90 eurot.

Eurodest kroonidesse ümberarvestamine toimub analoogselt eeltoodule, erisusteks on jagamise asemel korrutamise. Ümberarvestuskursist tuletatud pöördkursi ei kasutata ning ümberarvestuskursi ei ümardata ega kärbita.

Näide 2. Kui soovite arvestada kroonidesse 27 eurot, tuleb teostada korrutustehe:

27 eurot x 15,6466 = 422,4582 krooni = 422,46 krooni. Arveldamisel võib saadud summa ümardada 422,50 krooni.

Lepingute järjepidevus

Lähtuvalt Euroopa Liidu Nõukogu määrusest nr 1103/97/EÜ ei mõjuta euro kasutuselevõtt lepingute ja muude juriidiliste dokumentide (k.a õigusnormid, haldusaktid jne) järjepidevust. Euro kasutuselevõtt ei muuda ühegi juriidilise dokumendi tingimusi, ega vabasta võetud kohustuste täitmisest, samuti ei anna poolele õigust kehtivat dokumenti ühepoolset muuta või lõpetada.

2. Euro Eesti õigusaktides

Lisaks Euroopa õigusele kohandatakse ka Eesti siseriiklike õigusnorme, loomaks eurole üleminekuks vajalikud tingimused. Eurole üleminekut käsitlevad õigusaktide eelnõud esitati arvamuse avaldamiseks Euroopa Keskpankale. Nimetatud konsulteerimise menetluse eesmärgiks on tagada siseriiklike õigusaktide kooskõla Euroopa Keskpankade Süsteemi õigusaktidega ning EKP poliitikaga (täpsem regulatsioon on sätestatud EL Nõukogu otsuses nr 98/415/EÜ).

Pärast Eesti Vabariigi majandus- ja rahaliidu täieõiguslikuks liikmeks saamist tekib õiguslik olukord, kus Eesti Pank võib emiteerida euro pangatähti Euroopa Keskpanga loal ja euro münte Euroopa Keskpanga poolt ettenähtud mahus, kusjuures euro on pärast paralleelkäibe perioodi Eesti Vabariigi territooriumil ainus seaduslik maksevahend ning Eesti Pangal on krooni käibelt kõrvaldamise kohustus.

Muudatused õigusaktides

Euro kasutusele võtmiseks Eestis koostati üks laiahaardeline seadus, mis võimaldab saada ülevaate muudetavatest õigusaktidest. Euro kasutusele võtmise seadus (edaspidi €S) sätestab Eesti krooni eurodeks vahetamise ja krooni käibelt kõrvaldamise korra, paralleelkäibe regulatsiooni ja vajalikud muudatused kehtivates seadustes (ca 200 seadust). €S-ga tunnistatakse kehtetuks Eesti Vabariigi rahaseadus ja seadus Eesti krooni tagamise kohta. €S jõustub päeval, mis on kehtestatud Euroopa Liidu Nõukogu otsuses Eesti Vabariigi suhtes kehtestatud erandi tühistamise kohta Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 140 lõikes 2 sätestatud alusel.

€S ei sisalda muudatusi seadustes, milles on seoses eurole üleminekuga vaja teha põhjalikumad muudatused. €S-ga paralleelselt menetleti riigilõivuseaduse uut redaktsiooni ning äriseadustikku ja sellega seotud seaduste muudatusi. Seadused võeti vastu 22.aprillil 2010 (RTI, 25.05.2010, 22, 108, RTI, 25.05.2010, 21, 107, RT I 2010, 20, 103). Eesti Panga seaduse vastavad muudatused võttis Riigikogu vastu 7. juunil 2006. a. Eesti Panga seaduse muutmise seadusega viidi Eesti Panga seadus kooskõlla nõuetega, mida Euroopa Liidu toimimise leping ja Euroopa Keskpankade Süsteemi ja EKP põhikiri esitavad majandus- ja rahaliidu täieõiguslikust liikmest riigi keskpankale. Eesti Panga seaduse muutmise seadusega likvideeriti Euroopa Keskpanga ja Euroopa Komisjoni 2004. a lähenemisaruannetes välja

toodud Eesti Panga seaduse vastuolud Euroopa Ühenduse õigusega. €S-ga ajakohastati Eesti Panga seaduse muudatusi ning tehakse vormilised muudatused.

Valitsuse määruste koodeelnõu kinnitati Vabariigi Valitsuses 19.08.2010. Määrusega muudeti 127 Vabariigi Valitsuse määrust, kus viidatakse kroonile/kroonisendile või Eesti Panga valuutakursile (viited Eesti Panga valuutakursile asendatakse viidetega Euroopa Keskpanga valuutakursile). Euro kasutusele võtmisega muutmist vajavad ministri määruse eelnõud valmistati ette 30. septembriks 2010.

KESKPANK JA KREDIIDIASUTUSED

1. Euro sularaha

Euro pangatähtede nominaalid on 5, 10, 20, 50, 100, 200 ja 500 eurot. Kõigis eurot kasutavates liikmesriikides käibivad ühesugused rahatähed.

Eesti Pank hangib euro pangatähed sularaharingluse asendamiseks Euroopa Keskpankade Süsteemi kaudu.

Euro müntide nominaalid on 1, 2, 5, 10, 20, 50 senti ning 1 ja 2 eurot. Müntide nominaali näitav külg on kõikidel liikmesriikidel ühine, kuid müntide teine külg on rahvuslik ja igas riigis erinev. Vaatamata erinevale tagaküljele on kõik mündid seaduslikud maksevahendid kogu euroalal.

Eesti Pank valis euromüntide rahvusliku külje kujunduse konkursi käigus. Telefonihääletusel kogus enim hääli Lembit Lõhmuse võistlustöö Hara 2. Võidutööl on kujutatud Eesti kontuur ja sõna "Eesti". Eesti euromündid kogutiraažiga 194 000 000 tükki vermitakse Soome Rahapajas.

2. Krooni sularaha vahetus eurodeks

Euro sularaha lastakse ringlusse kolme põhilise kanali kaudu: pangakontorid, sularaha-automaadid (ATM) ja jaekaubandus. Krooni sularaha kõrvaldatakse käibelt pangakontorite ja jaekaubanduse kaudu.

Jaekaubandus. Krooni sularahalt eurole ülemineku hõlbustamiseks on ette nähtud kahe-nädalane paralleelkäibe periood. Sellel perioodil saab kõikides kaubandus- ja teeninduspunktides maksta nii kroonides kui eurodes. Vahetusraha antakse üldjuhul⁴ tagasi eurodes.

Kuigi paralleelkäibe perioodil on võimalik kauplustes krooni sularahas maksta, ei tohiks kaubandusvõrku kasutada suure hulga krooni müntide realiseerimiseks. Euro kasutuselevõtu seaduse kohaselt ei ole ükski ettevõtte peale krediitiasutuste ja Eesti Panga kohustatud paralleelkäibe perioodil erandkorras rohkem münte vastu võtma kui 20 krooni ulatuses. Müntide kokku kogumiseks korraldatakse eraldi kampaania 2010. aasta oktoobris ja novembris, mille viib läbi Pangaliit koostöös kommertspankadega.

Pangad. Kuigi euro ei ole enne €-päeva Eestis veel seaduslik maksevahend, pakuvad krediitiasutused võimalust vahetada kroone eurodeks keskkursiga ja teenustasuta juba vähemalt kuu aega enne €-päeva (alates 1. detsembrist 2010). See on vajalik, et vähendada €-päeva järgset koormust nii kaubandus- ja teenindustevõtetes kui ka krediitiasutustes. Detsembrivahetus toimub kõikides sularahateenuseid osutavates pangakontorites teenustasuta ja keskkursiga 15,6466 krooni 1 euro kohta. Detsembrikuu rahavahetus on mõeldud ainult

⁴ Kuna paralleelkäibe perioodi eesmärgiks on sujuvalt kroonid käibelt kõrvaldada ja eurod ringlusse lasta, siis tuleb kauplustel võimalusel alati vahetusraha tagasi anda eurodes. Arvestades võimalusega, et €-päevaks ei ole kaugemates maakohtades asuvatesse kauplustesse euro sularaha veel jõudnud, on jätud paralleelkäibe perioodil võimalus vahetusraha tagasi anda ka kroonides.

füüsilistele isikutele ning hõlmab pangatähti. Iga pank jätkab väljakujunenud valuutavahetuse formaati, säilitades senise broneerimissüsteemi.

Alates 1. detsembrist 2010 on elanikkonnal võimalik soetada uue rahaga tutvumise eesmärgil euromüntide stardikomplekte, mis sisaldavad kõiki käibeletulevaid Eesti euromüntide nominaale. Stardikomplektis on kokku 42 münti väärtuses 12,79 eurot ning ühe stardikomplekti maksumus on 200 krooni (stardikomplekt sisaldab ka turvamedalit). Stardikomplektid tulevad müügile alates 1. detsembrist 2010 pangakontorites müügipiiranguga ühe ostu kohta kuni viis stardikomplekti. €-päevale eelnevalt elanikkonnale Eesti euromüntide tutvustavaid stardikomplekte valmistatakse 600 000 tükki, arvestusega 1 komplekt iga majapidamise kohta ning nende tootmist kaasrahastab Euroopa Komisjon.

Stardikomplektides sisalduvad Eesti euromündid hakkavad seadusliku maksevahendina kehtima 2011. aasta 1. jaanuarist, mil eurost saab Eesti ametlik maksevahend.

Alates 01.01.2011 on kõikides sularaha teenuseid osutavates pangakontorites võimalik kroone eurodeks vahetada keskkursiga ja teenustasuta⁵ 6 kuu jooksul pärast €-päeva⁶ ning piiratud kontorivõrgustikus 6 kuud pärast €-päeva kuni 12 kuud pärast €-päeva, s.t juuli kuni detsember 2011. a⁷. Eesti Pank vahetab kroone eurodeks tähtajatult ja piiramatus koguses. Kogu rahavahetuse protsessi ajal järgitakse Eesti Vabariigis kehtivaid rahapesu vastu võitlemise nõudeid.

Sularahaautomaadid. ATM-d on üheks olulisemaks kanaliks eurode käibelelaskmisel. Erinevate pankade ATM-de ümberhäälestamine ja eurodega täitmine toimub ühtse projekti kaudu, mille eesmärk on kõikide Eestis asuvate ATM-de viimine üle euroraha väljastamisele hiljemalt 48 tunni jooksul alates €-päevast. Paralleelkäibe perioodil kasutavad pangad ATM-des 5, 10, 20 ja 50 € kupüüre. Nominaalide struktuuri valik pankade ATM-de lõikes on iga panga enda otsustada.

Tänaseks on testitud kasutusel olevate ATM-de ümberhäälestamist ja eurode väljastamist ning lepitud kokku üldised põhimõtted. Logistiline plaan ATM-de eurodega täitmiseks ja täitmiseks vajaliku sularaha liikumiseks on koostatud ning täiustub kuni €-päevani.

Sularahavahetus maapiirkondades. Parandamaks euro sularaha kättesaadavust maapiirkondades kaasatakse rahavahetusse AS Eesti Post. Eesti Posti poolt pakutav täiendav teenus SEB ja Eesti Posti ühisprojekti Postipanga kaudu on järgmine:

- Sularaha vahetus/väljavõtt teenustasudeta kõigile Eesti Posti klientidele, k.a neile, kel ei ole SEB-s kontot (vajadusel võib Eesti Post kehtestada sularahavahetuse ülempiiriks kuni 1000 eurot kliendi kohta päevas).

⁵ Teenustasuta vahetuse põhimõtte tähendab, et krediidasutused ei võta kokkulepitud perioodil teenustasu otsese sularaha vahetustehingu eest. Vahetustehinguga kaasneva tehingu eest (näiteks sularaha sissemakse teise isiku kontole, suurtes kogustes müntide lugemine koha peal jms.) on krediidasutusel õigus võtta teenustasu vastavalt oma hinnakirjale.

⁶ €-päeva eelse vahetuse käigus müüakse euro pangatähti keskkursiga ja ilma teenustasuta Eesti krooni sularaha vastu, s.t euromüntide lahtiselt enne €-päeva osta ei saa (v.a elanikkonnale müüvad stardikomplektid, mis sisaldavad euromüntide u. 200 krooni väärtuses. Komplektide müügiarv ühele inimesele on piiratud).

⁷ Kuni 12 kuu jooksul alates €-päevast peab olema tagatud, et igas maakonnas oleks raha võimalik vahetada vähemalt ühe krediidasutuse ühes harukontoris ning Tallinnas vähemalt kõikide krediidasutuste ühes suuremas kontoris. Vastav info tehakse avalikkusele kättesaadavaks avalike infokanalite kaudu ning seda avaldavad ka krediidasutused.

- Rahavahetuse periood on 1. jaanuar kuni 15. jaanuar 2011 (kokku 15 päeva). Raha vahetatakse ka 1., 2. ja 9. jaanuaril.
- Rahavahetuses osaleb ca 180 postkontorit.

3. Müntide kogumise kampaania

Müntide kokku kogumiseks on ette valmistatud eraldi kampaania, mille viivad krediidi-asutused läbi 2010.a. oktoobris ja novembris koostöös G4S Sularahadivisjoniga. Kampaania eesmärk on anda elanikkonnale võimalus tuua teatud perioodil enne €-päeva olemasolevad krooni mündid panka vähendades sellega sularaha vahetamise koormust pärast €-päeva. Pangad ei kehtesta müntide ülelugemisele ja arvele kandmisel tavapärasest teenustasu, vaid see teenus on kõigi jaoks tasuta. Kampaania detailidest teavitatakse elanikkonda täiendavalt.

4. Sularaha hankimine, eel- ja kaaseeljaotus ning kroonide tagastamine

Alates aastast 2003 on Eesti Pank valmistunud selleks, et tagada euroraha vastuvõtmine, hoidmine ja käitlemine ning et ringlusest kõrvaldatavate kroonide hoidmine, lugemine ja hävitamine toimuksid efektiivselt ja turvaliselt. Selleks on Eesti Pank välja töötanud sularahavahetuse plaani, kus on välja toodud sularaha hankimise, eel- ja kaaseeljaotusega ning kroonide ringlusest kõrvaldamisega seonduvad üksikasjad.

Euro pangatähtede ja müntide eeljaotus krediidasutustele võib toimuda 3-4 kuud enne €-päeva. Eesmärgiks on jaotada transpordikoormust ja tagada euroraha kiire levik üle Eesti. Plaani järgi võivad krediidasutused alustada sularaha kaaseeljaotamisega oma suurematele klientidele 3 kuud enne €-päeva. Eel- ja kaaseeljaotuse tingimuseks on, et euro pangatähti ja münte ei jaotata enne €-päeva laiemale avalikkusele ning välistatud peab olema euroraha enneaegselt ringlusesse sattumine. Krediidasutustel on valminud eel- ja kaaseeljaotuse prognoosid ning töö sularaha sujuvaks jaotamiseks klientidele jätkub 1. jaanuarini 2011 ning ka peale €-päeva.

Uuendusena võrreldes viimaste eurosooni laienemistega on krediidasutustel võimalik lihtsustatud korras kaaseeljaotada kuni 5 päeva enne €-päeva euromünte või euro pangatähti summas kuni 10 000 EUR väikeettevõtetele, milles töötab kuni 10 inimest ja mille aastane käive ei ületa 2 miljonit eurot. Lepinguvabaduse põhimõttest lähtuvalt on krediidasutustel õigus otsustada kas ja kellele lihtsustatud korras kaaseeljaotuse teenust pakkuda.

G4S Sularahadivisjoni ja krediidasutuste koostöös valmistatakse ette euromüntide standardpaketid väikekaupmeestele, mida saab kaaseeljaotuse ja lihtsustatud kaaseeljaotuse kaudu krediidasutuste vahendusel.

Rahavahetuses on kaks võrdset logistilist osa – euroraha jaotamine ja kroonide ringlusest kõrvaldamine. Kroonide ringlusest kõrvaldamine algab müntide kogumiskampaaniaga oktoobris, mille kaudu püütakse vähendada töökoormust vahetusperioodil. Lisaks kavandavad krediidasutused kampaaniaid selleks, et elanikud hoiustaksid pankadesse võimalikult palju kodudes hoitavast sularahast (mündid ja paberrahad).

Vahetusperioodil toimub kroonide tagastamine läbi kaubandusvõrgu ja pangakontorite. Paralleelkäiberioodil on sularaha transpordi peakoormus kroonivedudel, mille sujuvaks

läbiviimiseks koostatakse üksikasjalikud plaanid asjaosaliste vahel. Sularahavedude turvalisus tagatakse ühtse plaani alusel, mille on välja töötanud Siseministeeriumi juurde moodustatud töögrupp.

5. Euro sularaha alane koolitus

Eesti Pank viib 2010. aasta jooksul läbi sularahakäitlejatele suunatud koolitusseminare. Eesmärk on jagada teavet euro sularaha turvaelementide kohta, et seeläbi minimeerida euro sularaha võltsingute levikut.

Koolitus viiakse läbi kolmes osas.

I taseme koolitus toimus juuni alguses ning oli suunatud krediidasutuste ja suurettevõtete esindajatele. Kolme seminari käigus jagasid edasikoolitajatele teavet tippeksperdid Soome Pangast, Soome keskkriminaalpolitseist ja Soome Nordea pangast. Loengu eesmärk oli koolitada osalenud ettevõtete esindajate näol edasikoolitajaid, kes oma asutuses vajalikku teavet edasi annaksid.

II taseme koolitus viiakse läbi septembrist detsembrini kõikides maakondades üle Eesti. Kokku on planeeritud üle 20 seminari. Kahetunnise loengu käigus annavad Eesti Panga eksperdid ülevaate euro sularaha kujundusest ja turvaelementidest, õpetavad eristama valeraha õigest ning jagavad vastavaid infomaterjale. Koolitused korraldatakse Eesti Panga ja EASi maakondlike arenduskeskuste koostöös. Täpse ajakava seminaride asukoha ja toimumisaja ning eelregistreerimise kohta avaldab Eesti Pank euroveebis.

III taseme auditooriumivälise koolituse raames jagatakse laiale avalikkusele teavet euro turvamärkide kohta massimeedia, brošüüride, reklaami, otsepostituse, näituste ja muude euroraha projektide vahendusel.

6. Euro kasutuselevõtt kontorahana

Euro kontoraha kasutuselevõttuga on ennekõike seotud Eesti Pank ja krediidasutused ning nendega seotud infrastruktuurid – pankadevaheliste maksete arveldussüsteem, kaardimaksete arveldussüsteem ja väärtpaberiarveldussüsteem.

6.1 Üldised põhimõtted

Kontorahas toimub €-päeval eurole järsk üleminek, s.t üleminekuperioodi ei ole. Krooni kontoraha konverteeritakse automaatselt, üheaegselt ning täies ulatuses eurodeks. Kontoraha ümberkonverteerimisel eurodeks kasutatakse EL Nõukogu kinnitatavat kurssi ning kokku lepitud ümardamisreegleid.

Kõik tehingud, mis on teostatud alates €-päevast, kajastatakse eurodes. Kontoraha konverteerimise väärtuspäev on 01.01.2011 ja kontonumbrid ei muutu. Kontoraha konverteerimisel eurodeks näidatakse kliendile kontoväljavõttes nii kroonikonto lõppsaldo, vahetuskursi kui ka eurokonto algsaldo. Ettesaadetud ja lepingulised maksed konverteerib iga pank enne ülekande teostamist ise eurodesse. Teenuse osutamisel võetava teenustasu näitab pank enne €-päeva kroonides. Kroonitšekkide vastu väljastatakse alates €-päevast eurosid.

Pangad aktsepteerivad enne €-päeva väljakirjutatud kroonitšekke kuni nende kehtivusaja lõpuni, kuid mitte kauem kui kuus kuud pärast euroalaga liitumist.

6.2 Eurole üleminek ja muudatused Eesti Panga pankadevahelistes arveldussüsteemides

Eesti Panga arveldussüsteemid muudetakse europõhisteks 01.01.2011. Alates euro käibeletuleku kuu esimesest pangapäevast, 03.01.2011 arveldavad Eesti Panga arveldussüsteemid vaid euromakseid.

Eesti Panga arveldussüsteemide eurole ülemineku olulisteks eeldusteks on juba realiseeritud ettevalmistused – 19. mail 2008 rakendas Eesti Pank piiriülese reaajalise arveldussüsteemi TARGET2-Eesti. Alates 1.01.2011 sulgeb Eesti Pank kiirmaksete süsteemi EP RTGS. Senised EP RTGS tehingud sh pankadevahelised maksed, jaemaksete arveldussüsteemi tagatistehingud ning börsi- ja börsiväliste tehingute rahaarveldus viiakse EP RTGS-st üle piiriülesesse kiirmaksete arveldussüsteemi TARGET2-Eesti.

€-päeva eelselt tehakse juriidilise raamistiku muudatused ning viiakse läbi eurovalmiduse testid süsteemiliikmetega. Kuna €-päeva eelselt suletav kiirmaksete süsteem EP RTGS on ESTA tagatismaksete ja rahapoliitiliste tehingute teostamise kanaliks, siis on Eesti Pank välja töötanud ärimudeli, kuidas EP RTGS sulgemisel on tagatud ESTA liikmelisus ning Eurotsooni rahapoliitiliste tehingute sujuv teostamine.

6.3 Kaardimaksete teostamine kroonide asemel eurodes

Kaardimaksed muutuvad europõhisteks alates €-päevast. Eurole üleminekul lähtutakse eesmärgist, et üleminek toimuks minimaalse katkestusega kaardiomanikule. Tarbijatel tuleb arvestada, et kaardimaksetega võib esineda mõningaid tõrkeid €-päeva esimestel tundidel.

Pankade Kaardikeskus ja krediidasutused on kokku leppinud ühtsetes tegevusjuhistes ning makseterminalide kasutajaid teavitatakse eelseisvatest muudatustest.

Sujuvaks eurole üleminekuks alustatakse müügikohtade tarkvarauuendusi samal ajahetkel, mil kontode konverteerimist eurodeks, s.o eurole ülemineku ööl 1. jaanuaril 2011 kell 00.00.

7. Pangateenuste üleviimine europõhisteks

Kõik pangateenused viiakse europõhisteks hiljemalt €-päevast, 1. jaanuarist 2011. Selleks, et vältida tegevuste kuhjumist lühikesse ajavahemikku võivad pangad viia teenused europõhisteks juba enne €-päeva (näiteks lepingud, tähtajalised hoiused vms.). Seejuures järgitakse põhimõtet, et kliendile oleks igal juhul tagatud võimalus kuni Eesti liitumiseni euroalaga kasutada kõiki pangateenuseid Eesti kroonis ilma kursivahe ja teenustasuta.

Pangalepingute osas kehtib lepingute järjepidevuse printsiip. Seega ei ole olemasolevaid lepinguid vaja muuta. Kroonisummad arvestatakse eurodesse EL Nõukogu määruuses fikseeritud kursiga ehk 15,6466 krooni võrdub 1 euro. Laenu-, liisingu- jm. lepingute maksegraafikud võib enne €-päeva kajastada korraga nii EEKides kui EURides. Täpne tegevus jääb iga krediidasutuse enda otsustada.

Alates €-päevast lõpetab Eesti Pank valuutakurside edastamise krediidasutustele. Kursid on

EKP kodulehel kättesaadavad, seega on kõikidel krediidasutustel võimalus kursid EKP kodulehelt laadida. Valuutakursside avaldamine toimub TARGET-i tööpäevadel. Kui TARGET on suletud ja Eestis on tööpäev (nt Teine ülestõusmispüha), siis kehtivad viimased avaldatud valuutakursid.

Euroopa Keskpannga valuutakursside nimistust puudub 10 valuutat, mille päevakursse Eesti Pank on avaldanud. Eesti Pank ei plaani lisaks EKP fikseeritavatele vahetuskurssidele täiendavate valuutade vahetuskursse fikseerida. Täiendavate kursiandmete vajajad saavad kasutada vastava riigi keskpannga kurssi euro suhtes⁸.

Eurole üle minnes toimub muudatus valuutade kursiinfo esitlusloogikas. Kui senine standard Eestis on olnud krooni väärtuse kajastamine välisvaluuta 1 ühiku suhtes (näiteks, et osta 1 USD peame müüma 13,3 EEK-i), siis uue süsteemi järgi saab koduvaluuta (EUR) 1 ühiku baasiks ja kõik välisvaluutad kajastatakse 1 EUR-i suhtes (näiteks USD ostu puhul 1 EUR ostab 1,22 USD).

8. Krediidasutuste poolt Eesti Pangale esitatav statistika ja muu aruandlus

€-päeva järgselt koostavad krediidasutused aruanded ja/või klientidele esitatavad väljavõtted Eesti kroonides perioodi kohta, mil ainus ametlik maksevahend Eestis oli kroon.

Maksestatistika (MSTAT) aruande suurmakse summa piir saab euroalaga liitudes olema 1 miljon eurot.

Maksebilansistatistika aruandluses rakendab Eesti Pank hetkel EL määruses nr 924/2009 kehtestatud tehingute deklareerimise piirmäärana 50 000 eurot. Aruandlusega hõlmatud tehingute alampiiriks on hetkel 10 000 eurot. Kuni euro kasutusele võtmise seaduse jõustumiseni arvestatakse eurodes väljendatud piirmäärad ümber Eesti kroonidesse Eesti Panga vahetuskursi alusel.

9. Eesti Panga sisemine finantsarvestus ja -aruandlus

ESCB täieõiguslikud liikmed peavad teostama finantsarvestust ja aruandlust ühtsete põhimõtete kohaselt. Seega seab ESCB täieõiguslikuks liikmeks saamine täiendavad nõuded Eesti Panga finantsarvestusele ja -aruandlusele. Eesti Panga ülesandeks on euroalaga liitumise hetkeks tagada ECB nõuetele vastav arvestus ja aruandlus.

⁸ Vajadusel tuleb seejuures arvestada ka finantsaruannete koostamise või tolliprotseduuride tarvis kehtestatud reegleid.

ÄRISEKTOR

1. Raamatupidamine

Raamatupidamisarvestuses toimub €-päeval, 1. jaanuaril 2011, järsk üleminek, s.t kroonipõhine arvestus muutub europõhiseks.

a) Aastaruannete koostamine eurodes

Raamatupidamise aastaruanded tuleb koostada lähtuvalt aruandeperioodi lõpul Eestis kehtivast vääringust.⁹ Kuna kohustuslik üleminek europõhisele raamatupidamisarvestusele toimub €-päeval, koostatakse eurodes kõik aruanded perioodide kohta, mis lõppevad €-päeval või hiljem.

b) Eurole ülemineku seonduvad ümberarvestused raamatupidamisarvestuses

Raamatupidamise Toimkond koostas juhendi¹⁰, milles sisaldub vajalik üksikasjalikum tehniline regulatsioon eurosse ümberarvestuste teostamiseks ning kirjendamiseks raamatupidamises. Valuutakursside ümberarvestamisest ja ümardamisest tekkinud väheolulisi vahesid võib arvestada ja aruannetes kajastada lihtsustatud viisil. Aktsia- või osakapitali suurendamise või vähendamise korral kajastatakse tekkinud vahe kirjel "eelmistel perioodidel jaotamata kasum".

c) Raamatupidamise seaduses kroonides väljendatud kohustusliku auditeerimise ning konsolideerimise piirmäärad

Kohustusliku ülevaatus- ja kohustusliku konsolideerimise uued rahalised kriteeriumid kehtestati audiitoritegevuse seaduse uues redaktsioonis juba eurodes¹¹.

2. Aktsiaseltsid

Aktsiakapitali ja aktsiate eurodesse konverteerimisel tuleb aktsionäre kohelda võrdselt ja säilitada aktsionäride õigused vastavalt kehtinud proportsioonidele. Äriseadustikku on sisse viidud muudatused, mis võimaldavad väljendada ühingu tegevuse seisukohalt kõiki olulisi rahalisi määratlusi eurodes:

- i) Aktsiaseltside miinimumkapitaliks kehtestatakse 25 000 eurot. Uute ühingute asutamist eurodes väljendatud aktsiakapitaliga võimaldatakse vähemalt pool aastat enne €-päeva.
- ii) Aktsiaseltside aktsiate minimaalse nimiväärtusena kehtestatakse 10 euro senti. Aktsia nimiväärtus peab olema samuti 10 euro senti täiskordne.
- iii) Aktsiaseltsidel võimaldatakse kasutusele võtta nimiväärtuseta aktsiad. Nimiväärtuseta aktsia minimaalse arvestusliku suurusena kehtestatakse 10 euro senti¹². Aktsiaselts ei saa kasutada korraga mõlemat liiki – nimiväärtusega ja nimiväärtuseta – aktsiaid.

⁹ Eurole üleminekul on oluline võtta arvesse raamatupidamiskohustuslaste majandusaasta tsükleid. Enamikul raamatupidamiskohustuslastel langeb majandusaasta kokku kalendriaastaga. Seda arvestades on sobivaks lahenduseks üleminek europõhisele aruandlusele alates 1. jaanuarist 2011 ehk alates uue majandusaasta tsükli algusest. Need raamatupidamiskohustuslased, kelle majandusaasta ei lange kokku kalendriaastaga, koostavad aastaruande vääringus, mis kehtib majandusaasta lõpul. Kui eelmine majandusaasta lõpeb pärast 1. jaanuari 2011, tuleb aruanne koostada juba eurodes.

¹⁰ RTJ-ga 18 saab tutvuda: <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13314110&searchCurrent>

¹¹ Jõustus 08.03.2010, kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13275292>

¹² Nimiväärtuseta aktsiate minimaalse arvestusliku väärtuse kehtestamine väldib väga väikese arvestusliku väärtusega aktsiate teket.

3. Osäühingud

Äriseadustikus on sisse viidud muudatused, mis võimaldavad väljendada ühingu tegevuse seisukohalt kõiki olulisi rahalisi määratlusi eurodes.

- i) Osäühingute minimaalseks osakapitali suuruseks kehtestatakse 2 500 eurot.
- ii) Minimaalse osa nimiväärtusena kehtestatakse 1 euro. Osa nimiväärtuse täiskordsuse määraks kehtestatakse samuti 1 euro.

4. Investeerimisfondid

Investeerimisfondide seadusesse on sisse viidud järgmised muudatused (jõustusid 01.07.2010):

- i) lepingulise investeerimisfondi¹³ (edaspidi *fond*) valitsejatele võimaldatakse lahend, mis lubaks välja lasta ka nimiväärtuseta osakuid lisaks nimiväärtusega osakutele;
- ii) fondivalitsejad peavad olemasolevate investeerimisfondide puhul uue osaku nimiväärtuse eurodes kajastama juhul, kui nad muudavad fondi tingimusi (minimaalselt 1 eurosendi täpsusega);
- iii) uute investeerimisfondide (need, mis asutatakse pärast €-päeva) puhul kehtestatakse osaku minimaalseks nimiväärtuseks 1 euro ning nimiväärtus peab olema väljendatud vähemalt 1 eurosendi täpsusega;
- iv) juhul, kui fondil on mitut liiki osakuid, siis selguse ja vähesema keerukuse huvides ei võimaldata nii nimiväärtusega kui ka nimiväärtuseta osakute väljalaskmist;
- v) juhul, kui fondil on mitut liiki osakuid, võimaldatakse erineva nimiväärtusega osakute väljalaskmist;
- vi) fondivalitsejatele võimaldatakse lahend, mis lubaks fondi tingimusi muuta paindlikult ja kuluefektiivselt (fondivalitsejad ei pea seoses euro kasutusele võtuga kaasnevate muudatuste tõttu fondi tingimusi Finantsinspeksiooniga eelnevalt kooskõlastama);
- vii) nii vabatahtlike kui ka kohustuslike pensionifondide puhul säilitatakse kohustusliku nimiväärtuse nõue (pensionifondide nimiväärtuseks saab senise 10 krooni asemel olema 0,64 eurot nii uute kui ka juba olemasolevate pensionifondide puhul);
- viii) et pensionikoguja jaoks oleks osakute lunastamise hetkel ümardamisest tekkiva vea suurus võimalikult väikene, suurendatakse komakohtade arvu peale koma puhaväärtuse arvutamisel (senise 4 komakoha asemel saab olema 5 kohta peale koma);

5. Põhikirjade muutmine

Eesmärgiga saavutada eurole üleminek erinevates põhikirjades optimaalse aja jooksul organisatsioonidele liigseid kulusi põhjustamata viidi Äriseadustikku sisse järgmised muudatused:

- i) uute eraõiguslike juriidiliste isikute eurodes andmetega põhikirjade registreerimist hakatakse võimaldama seaduse jõustumisel 01.07.2010.

¹³ Aktsiaseltsina asutatud fondi nimiväärtusele kohaldatakse Äriseadustikus aktsiaseltsi kohta sätestatud, mistõttu käesolev probleem aktsiaseltsina asutatud fonde ei puuduta.

- ii) kooskõlas halduskoormuse vähendamise eesmärgiga võimaldatakse põhikirjade muutmist lihtsustatud korras¹⁴, kui muudatus kujutab endast üksnes põhikirja eurole üleviimist.
- ii) alates ühe aasta möödumisest €-päevast ei registreeri riiklikud registrid ühtegi põhikirjamuudatust, kui samas ei viida põhikirjas toodud andmeid üle eurole.
- iv) seaduse jõustumisel 01.07.2010 ning aasta jooksul pärast €-päeva vabastatakse ettevõtjad riigilõivu tasumise kohustusest äriühingu aktsia- ja osakapitali Eesti kroonidest eurodesse konverteerimise muudatuse äriregistrisse kandmisel (riigilõivuvabastusega toiminguteks oleks põhikirja muutmise äriregistrisse kandmine, s.h kapitali suuruse muudatus ning osahinguga või aktsiaseltsi osa- või aktsiakapitali muutmise äriregistrisse kandmine, samuti aktsiaseltsi põhikirja muutmise äriregistrisse kandmine nimiväärtuseta aktsia kasutusele võtmiseks).

6. Ettemakse sooritamist tõendavad dokumendid

Ettemakse tasumist tõendavad dokumendid, millele on peale märgitud kehtivusaeg, kehtivad vastavalt märgitud tähtajale. Lähtuvalt Euroopa Liidu Nõukogu määrusest nr 1103/97/EÜ ei mõjuta euro kasutuselevõtt lepingute ja muude juriidiliste dokumentide (k.a õigusnormid, haldusaktid jne) järjepidevust. Euro kasutuselevõtt ei muuda ühegi juriidilise dokumendi tingimusi, ega vabasta võetud kohustuste täitmisest, samuti ei anna poolele õigust kehtivat dokumenti ühepoolselt muuta või lõpetada. See kohaldub igasugustele lepingutele ja selle olemasolu tõestavatele dokumentidele nagu ettemaksukaardid, kinkekaardid, piletid jne.

Vähemalt kolm kuud enne eurole üleminekut palutakse kõikidel asjassepuutuvatel avaliku sektori üksustel teavitada, millised on üksuse poolt varem välja antud piletite jt dokumentide kehtivusaeg ja kasutustingimused eurole üleminekul. Kroonides olevatele kohaliku ühistranspordi piletitele kehtestab minimaalse kehtivusaja kohaliku omavalitsuse üksus.

7. Sularaha aktsepteerivad automaadid

Parkimisautomaatide, kasiinootomaatide ja teiste sularaha aktsepteerivate automaatide kohta ei ole eraldi eurole üleminekuga seotud regulatsioone plaanis vastu võtta. Kuna alates paralleelkäibe perioodi lõpust on ainukeseks seaduslikuks maksevahendiks Eestis euro, peaksid kõik sularahaautomaadid paralleelkäibe perioodi lõpuks olema eurole üle viidud.

¹⁴ Tavapärase osanike või üldkoosoleku otsuse asemel, mille poolt peab olema vähemalt 2/3 osanikest või üldkoosolekul esindatud häältest, saab muudatuse otsustada, kui selle poolt on üle poole osanike või üldkoosolekul esindatud häältest.

MAKSUNDUS

Maksunduse valdkonnas tõusetuvad eurole üleminekuga seoses eelkõige maksukorralduse seaduses ja erinevates maksuseadustes kroonides fikseeritud summade ning juba määratud/deklareeritud või eelneva perioodi kohta määratavate/ deklareeritavate maksusummade ümberarvestamisega seonduvad küsimused.

1. Ümardamisreeglid

Maksuseadustes konverteeriti kroonides fikseeritud summad eurodesse võimalusel isikule soodsamas suunas.

Euro kasutusele võtmise seadusega muudeti järgmised määrad:

- i) maksusummade arvestamise täpsusaste:
 - a) *täiskrooni nõue* – maksukorralduse seaduse (MKS) § 97;
 - b) *0,50 kr täpsus* – ATKEASi § 62;
- ii) minimaalne määratav maksu- ja intressisumma:
 - a) MKSi § 88 lg 2; § 100 lg 1; § 106 lg 6 ja § 119 lg 3 (50 kr);
 - b) maamaksuseaduse (MaaMS) § 7 lg 3 ja 6 (20 kr);
- iii) maksuvõlgade puudumise tõend, mis väljastatakse kui summa on väiksem kui 100 krooni – MKSi § 14 lg 5;
- iv) tolliseaduses § 97 lg 4 – konfiskeeritud kauba hävitamise kulude hüvitamise piir 50 krooni;
- v) maksumäärad: ATKEAS; hasartmängumaksu seadus; raskeveokimaksu seadus; pakendiaktsiisi seadus;
- vi) piirmäärad maksuseadustes: maksuvaba tulu määr; tulust maha arvatavad summad; füüsilisest isikust ettevõtja (FIE) avansilise sotsiaalmaksu miinimummäär; käibemaksukohustuslasena registreerimise kohustuse tekkimise määr.

2. Eelneva perioodi andmete esitamine

Maksuarvestuses toimub €-päeval järsk üleminek. Eelneva perioodi andmete väljendamisel lähtutakse põhimõttest, et kõikide toimingute puhul peetakse arvestust algses valuutas. Isikud esitavad krooni perioodi aruandluse kroonides ning Maksu- ja Tolliamet (MTA) teeb ümberarvestuse eurodesse (v.a juhul, kui esialgne arvestus oli peetud juba eurodes).

a) Deklaratsioonide esitamine ja parandamine

MTA-le nii paber kandjal kui elektroonilises vormis edastatav rahalist väärtust kajastav info väljendatakse vastaval perioodil käibel olnud valuutas – s.t €-päevale eelneva perioodi kohta edastatav info märgitakse kroonides.

Kogu aruandlus ja arveldused MTA-ga, s.t deklaratsioonide (käibedeklaratsioonid, tolli-deklaratsioonid, jms) esitamine (sh arvutuskäik) ja parandamine (sh ümberarvestused) toimub maksustamisperioodil käibel olnud valuutas. Arvestuskäik tehakse kroonides ning tagastamisele / tasumisele kuuluv summa arvestatakse eurodesse vastavalt üldistele konverteerimisreeglitele.

b) Eelneva perioodi kohta määratavad rahalised kohustused

Mistahes varasema perioodi kohta määratud ja määratavad rahalised kohustused (trahvid, maksuteatis, maksuotsus, aruanded, deklaratsioonid, eelneva perioodi eest tagastatav või juurdemääratav tulumaksu summa) arvestatakse kroonides ning tehakse tavaliste konverteerimisreeglite kohaselt ümberarvestus eurodesse summa määramisel / tasumisel. FIE ettevõtlustulult arvestatakse avansilised summad samuti kõigepealt kroonides ja tehakse järgnevalt ümberarvestus eurodesse.

c) MTA kontokaardid

Kontokaartide saldo konverteeritakse üleminekuhetkel eurodeks üldiste konverteerimisreeglite kohaselt.

d) Maksuvõla tasumise ajatamisgraafikud

Varem koostatud ajatamisgraafikud arvestatakse automaatselt eurodeks ülemineku ajal kehtiva kursi põhjal üldiste konverteerimisreeglite järgi – selleks uut graafikut ei sõlmita. MTA seisukohalt on oluline alates €-päevast olla valmis ajatamisgraafikuid väljastama eurodes. Kümme päeva enne €-päeva MTA ajatamisgraafikuid ei väljasta.

e) Infopäringutele vastamine

Igasugune MTA poolt pärast €-päeva väljastatav eelnevat perioodi kajastav maksualane info (nt politseile) vormistatakse kahes valuutas – lõppsumma arvestatakse eurodeks, kuid summa näidatakse ka kroonides.

3. Maksumärgid

Toodetel enne euro tulekut kroonides väljendatud maksumärgid lubatakse käibes ära kasutada. Maksumärgil kroonides väljendatud summa arvestatakse eurodeks üldiste konverteerimisreeglite kohaselt.

4. Kohalikud maksud

Kohalikes maksumäärustes on vajalik seni kroonides väljendatud summad väljendada eurodes.

VALITSUSSEKTOR

1. Riigieelarve tulude ja kulude konverteerimine ja ümardamine

Euro kasutusele võtmise seaduses on lähtutud järgmistest põhimõtetest:

- i) avalik-õiguslike rahaliste kohustuste (keskkonnatasud, maksud, lõivud) konverteerimisel ümardatakse summad võimalusel isikule soodsamas suunas;
- ii) toetused on ümardatud nende saajatele soodsamas suunas;
- iii) trahvid, sunnirahad ja keskkonnakahjud on ümardatud ülespoole;
- iv) enne €-päeva tekkinud riigi nõuded ja kohustused arvutatakse eurodesse ümber üldise ümardamisreegli alusel.

Euro kasutusele võtmise seaduse eelnõust tulenevalt väheneb maksude laekumine riigieelarvesse ümardamise tulemusel 12 kuu lõikes arvestuslikult ca 1 miljon krooni, millest otseste maksude negatiivne mõju riigieelarvele on ca 760 000 krooni (maksuvaba tulu jm piirmäärade muutmine) ning kaudsete maksude negatiivne mõju riigieelarvele ca 240 000 krooni (aktsiisimäärade muutus). Riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu kohaselt jääb laekumata ca 100 000 krooni. Lisaks on 2010. aasta eelarvet aluseks võttes täiendavad ümardamisest tingitud kulud arvestuslikult 800 000 krooni aastas.

2. Riigiraamatupidamine

Riigiraamatupidamises oluliste ümberkorralduste vajadus puudub. Raamatupidamise Toimikond on koostanud eurole üleminekut käsitleva juhendi, mida avaliku sektori spetsiifikast lähtuvalt pole vaja täiendada.

Eurole ülemineku päevale eelneva aasta riigi majandusaasta koondaruanne koostatakse kroonides.

Raamatupidamise Toimikonna juhendi osas vt ärisektori töögrupi selgitusi.

3. Statistika

Aegridade eurosse ümberarvutamise meetodilised alused on Statistikaametis ette valmistatud. Andmeesitajaid teavitatakse muutustest andmete edastamises. Selleks koostatakse partneritele suunatud kommunikatsiooniprogramm. Aegread arvutatakse ümber eurole ülemineku päevale eelneva aasta lõpuks.

4. Infotehnoloogia

IT-süsteemide valmisoleku euro kasutuselevõtuks tagab ministeerium, kelle valitsemisalasse süsteemid kuuluvad. IT-süsteemides minnakse eurole üle riigi ametlikul eurole ülemineku päeval. Paralleelselt krooni ja eurot kasutama ei hakata. Varasemate perioodide kohta jätkatakse arvestusepidamist reeglina kroonides.

Enamik valitsusasutusi saavutas tehnilise valmisoleku eurole üleminekuks 1. juuliks 2010. Infosüsteemide eurole ülemineku täielikuks tehniliseks valmisolekuks loetakse järgmist olukorda:

- infosüsteemis on tehtud kõik vajalikud seadistused euro-tehingute kajastamiseks ja/või konverteerimistoimingute alustamiseks.
- Infosüsteemid on seadistatud või arendatud testkeskkondades euro-kõlbulikuks ning omavad juhiseid ning kirjeldusi kuidas seadistada või arendada infosüsteemide tootmiskeskondi vastavaks vahetult enne eurole ülemineku kuupäeva. Selline käitumine on lubatav, kui süsteemid on ühe valuuta põhised ning enne üleminekut pole vaja tehinguid teostada või arvestust pidada eurodes ning peale ülemineku päeva kroonides või kui konverteerimine enne ülemineku kuupäeva võib segada infosüsteemi tööd.

Erandina valmivad hiljem Maksu- ja Tolliameti, Sotsiaalkindlustusameti ja Siseministeriumi süsteemide kohandused ja seega saavutatakse tehniline valmisolek hiljemalt 1. novembriks 2010.

5. Hindade kahes vääringus avaldamine riigisektoris

Nii nagu ettevõtetel on soovitatav ka riigiasutustel rakendada pool aastat enne ja pärast €-päeva hindade kahes vääringus avaldamise põhimõtet, et tagada riigiasutuste tehtavate tehingute läbipaistvus ning partnerite ja klientide informeeritus. Hinnakirjad kajastatakse nii kroonides kui ka eurodes. Tegu on soovitusliku nõudega kuna vastavad tasumäärad on avalikkusele kättesaadavad asjakohastes seadustes tehtavate muudatustena. Riigilõivude ja maksude määrad on eurodes avaldatud Riigi Teatajas (RTI, 25.05.2010, 22, 108 ja RTI, 25.05.2010, 21, 107). Lõppsummad riigisektori esitatud arvetel ja teatistel kajastatakse nii kroonides kui ka eurodes lähtudes selle otstarbekusest.

Avalik-õiguslike tasude kahes vääringus avaldamiseks valivad asutused tasude kajastamise optimaalseima viisi arvetel ja teatistel lõppsummade kajastamiseks kahes valuutas.

6. Arveldused: riigi arvelduste üleviimine europõhiseks

Riigikassa arveldussüsteem seadistatakse ümber ja muudetakse vastavaid määrusi (kassalise teenindamise eeskiri, riigi tulude eelarvesse kandmise kord jne):

- i) muudetavate funktsioonide kaardistus ja IT-le lähteülesande ettevalmistus (lõpetatud jaanuaris 2010);
- ii) IT-tööd ja testimine ning määruste ettevalmistus ja kooskõlastamine (01.03.-30.12.2010);
- iii) kasutajate koolitamine ja teavitamine (01.10.-30.11.2010).

Ministeriumidel tuleb valmis olla oma IT-süsteemides maksekorralduste rekvisiitidega seotud muudatuste sisseviimiseks (BIC-põhised kontonumbrid, osaliselt muutuvad viitenumbrid).

7. Riigilõiv

Riigilõivumäärad arvestatakse ümber eurodeks, ümardades kroonides fikseeritud summad võimalusel isikule soodsamas suunas. Lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- i) Lõivustamise põhimõtete kohaselt peab riigilõivumäär katma toimingute tegemisega seotud otsesed ja kaudsed kulud, mistõttu ei tohi ümberarvestamise tõttu väheneda riigilõivu määr alla kulude katmise piiri.
- ii) Sularahas võetakse vastu kuni 10 eurot (praegu 100 krooni). Sularahamaksete kaotamine ei ole plaanis¹⁵.
- iii) Riigilõivuvõtjad on kohustatud, nii nagu erasektor, teostama üleminekuajal sularahatehinguid mõlemas vääringus.

Riigilõivumäärad arvestatakse eurodesse koostöös riigi- ja kohaliku omavalitsuse üksuse asutustega, kes teevad lõivustatud toiminguid. Uues redaktsioonis riigilõivu seadus võeti vastu 22. aprillil 2010 (RTI, 25.05.2010, 21, 107).

8. Kohalikud omavalitsused

Kohalike omavalitsuste ettevalmistused euro kasutuselevõtuks lähtuvad europlaanis toodud üldpõhimõtete kohaselt. KOV-id tagavad euro kasutuselevõttu tulenevate vajalike õiguslike ja tehniliste ettevalmistuste, eriti IT-süsteemide muudatuste õigeaegse rakendamise.

2009.aasta lõpus edastas Rahandusministeerium KOV-dele ja nende üleriigilistele liitudele pöördumise, et KOV-d alustaksid aegsasti tehniliste ja õiguslike ettevalmistustega. 2010. a. on KOV-de ja nende katusorganisatsioonidega korraldatud teabepäevi ja seminare euro kasutuselevõtu ettevalmistamiseks. KOV-id on määranud ka kontaktisiku eurole ülemineku küsimustes.

Euro kasutuselevõtu ettevalmistuste toetamiseks on kohalikele omavalitsustele 2010. aasta jooksul:

- a) koostatud erirubriik euroveebis
- b) antud juhised hindade ja tasude kahes vääringus avaldamiseks;
- c) koostatud juhend raamatupidamisüksuste eurole ülemineku korraldamiseks ja IT-süsteemide arendamiseks.

Kohalike maksude kohta vt maksunduse peatükki.

¹⁵ Lõivustatud toimingute osas peaks vaatamata elektrooniliste maksete kasvatendentsile, jääma võimalus ka sularahamaksete teostamiseks, eriti Kodakondsus- ja Migratsiooniameti ja Eesti välisesinduste toimingute puhul. Praegu on vähemalt 35 asutust, kes võtavad vastu sularahamakseid.

TARBIJAKAITSE

1. Kauba ja teenuse hinna avaldamine kahes vääringus

Tarbijakaitseaduse (TKS) muutmise seadusega (vastu võetud 15. detsembril 2005, jõustus 13. jaanuar 2006) tunnistati kehtetuks säte, mille kohaselt avaldatakse hinnad Eesti kroonides. Muudatus võimaldab nõuda hindade avaldamist ka eurodes.

Tarbijatel on raske üleöö omaks võtta uut vääringut. Harjumist nõuavad uued rahatähed ning uued hinnad, seda eriti tulenevalt lihtsat ümberarvestust mittevõimaldavast vahetuskursist. Hindade kahes vääringus avaldamise periood (kuus kuud enne ja pärast €-päeva) võimaldab tarbijatel harjuda uues vääringus hindadega ning kohaneda erinevate arvuliste suurustega. Samas on hindade kahes vääringus avaldamise kohustus piiratud, et vältida ettevõtjatele suurte lisakulutuste pealesurumist, mis omakorda põhjustaks hinnatõusu.

Majandus- ja kommunikatsiooniministri 14. aprilli 2004. a määrust nr 76 “Kauba ja teenuse hinna avaldamise nõuded” muudeti (jõustus 1. septembril 2006. a) selliselt, et lisati hindade ühest vääringust teise ümberarvestamise reeglid. Hindade kahes vääringus avaldamise kohustuslik periood kehtestati 1. juulist 2010 kuni 30. juunini 2011 majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 1.juunil 2010. Samaaegselt anti välja ka põhjalik juhend määruse rakendamise kohta. Nimetatud perioodil on kaupleja kohustatud kauba ja teenuse müügikohas trükitehniliselt või käsikirjas vormistatud hinnasiltidel ja hinnakirjades avaldama kauba müügihinna ja lahtiselt müüdava eelpakendamata kauba ühikuhinna ning teenuse müügihinna või müügihinna arvutamise aluseks olevad tariifid nii Eesti kroonides kui eurodes. Sellega tagatakse tarbijatele hindade avaldamine kahes vääringus kõigis esmatarbekaupu müüvates kauplustes ja müügikohtades, kus tarbijad sooritavad kõige rohkem oma igapäevaseid oste. Ka e-kaubanduse korras kauba või teenuse pakkumisel peab hind olema kuvatud kahes vääringus või siis loodud tarbijale võimalus hinna lihtsaks ümberarvestamiseks kroonidest eurodesse ja vastupidi (näiteks hinnakalkulaator kaupleja veebilehel). Määruse täitmist jälgib Tarbijakaitseamet, kes avaldab kontrollimiste sh suuremate rikkumiste juhud oma kodulehel.

2. “Aus hinnakujundus”

Aus hinnakujundus mängib olulist rolli eurole üleminekuga seonduva hinnatõusu minimeerimisel.

Majandus- ja kommunikatsiooniministri eelnimetatud määruses kehtestati hindade ümberarvestamise ja ümardamise reeglid. Ümberarvestamine toimub keskkursi 15,6466 alusel. Ümardamine on kohustuslik vähemalt ühe eurosendi täpsusega. Hinda võib näidata ka alla ühe eurosendi (nt 0,008 eurot), mis võimaldab odavamate teenusetariifide puhul vältida ümardamisest tingitud hinnatõusu. Kauplejad on kohustatud järgima ümardamisreegleid hindade ühest vääringust teise ümberarvestamisel.

Euro kasutuselevõtuga seonduvalt peaksid kauplejad üritama minimaliseerida hinnamuutusi ning hoiduma hindade tõstmisest seoses eurole üleminekuga. Selleks valmistati Kaubandus-

Tööstuskoja juhtimisel ja teiste ettevõtlusorganisatsioonide ning Tarbijakaitseameti osalusel vastavasisuline kokkulepe, millega ettevõtjatel on võimalik liituda alates 28. augustist. Kokkuleppega liitumise edendamiseks käivitus 23.08.2010 teavituskampania ning leppega liitunud kauplejate eristamiseks võeti kasutusele logo „€ hinda ei tõsta“.

3. Hinnavõrdluste teostamine

Hinnataseme muutusi jälgitakse enne ja pärast euro kasutusevõttu, et omandada ülevaade euro kasutuselevõtuga seonduvatest hinnamuudatustest. Hinnavõrdlustest teavitatakse avalikkust, et:

- i) säilitada avalikkuse seas adekvaatne hinnadünaamika tunnetus ja
- ii) avaldada distsiplineerivat mõju ettevõtjatele, kes euro kasutuselevõtu varjus planeeriksid hindu tõsta.

Tarbijakaitseamet teostab järjepidevat (1 kord kuus) hinnavaatlust enamtarbitavate toidukaupade, peamiste esmatarbekaupade ja enamkasutatavate teenuste osas. Hinnavaatlusi jätkatakse vähemalt pool aastat pärast €-päeva. Hinnavaatluse tulemusi kajastatakse regulaarselt Maalehes ja Tarbijakaitseameti veebilehel. Eesti Konjunktuuriinstituut teostab Põllumajandusministeeriumi tellimusel peamiste toidukaupade hinnavaatlusi turgudel ja kauplustes üle Eesti. Hinnainfo on avaldatud Konjunktuuriinstituudi veebilehel www.ki.ee.

KOMMUNIKATSIOON

Eurole ülemineku kommunikatsioonistrateegia eesmärgiks on kindlustada, et kõik Eesti elanikud oleksid piisaval määral informeeritud eurole üleminekuga kaasnevatest mõjudest ja praktilistest muudatustest. Eesti kommunikatsioonistrateegia ja sellega kaasnev kommunikatsiooni tegevuskava on valminud kommunikatsiooni töögrupi ja olulisemate ettevõtjaid ja tarbijaid esindavate huvigruppide koostöös.

Peamine tähelepanu on pööratud laiemale avalikkusele ja ettevõtjatele, kuna nende õigeaegne teavitamine ja valmisolek on tõrgeteta ülemineku tagamiseks äärmiselt oluline. Teiste sihtrühmade määramisel lähtuti infovajaduste eripäradest. Nii saavad pensionärid, ajakirjanikud, koolieelikud, õpilased ja puuetega inimesed ülemineku kohta spetsiifiliste infomaterjalide ja kanalite vahendusel täiendavat informatsiooni.

Kommunikatsioonitegevused ja -sõnumid keskenduvad üleminekuprotsessi praktilistele aspektidele – küsimustele, mis inimestel seoses euro kasutuselevõtuga tõenäoliselt tekivad. Laiemale üldsusele, kaasa arvatud vähemused ja grupid, kelleni jõudmine on raskendatud, mõeldud infomaterjalid sisaldavad ülemineku ajakava, vahetuskursiga seotud teemasid, uue raha visuaalset välisilmet ja turvaelemente, informatsiooni tarbijahindade kohta jne. Ettevõtlussektorile mõeldud informatsioon hõlmab selliseid teemasid nagu muudatused seadusandluses, raamatupidamisreeglite täpsustused, IT kohaldamine, ümardamisreegel ja hindade topeltesitamine jne. Riskigrupid saavad ülemineku kohta informatsiooni, mille koostamisel on lähtutud nende erivajadustest.

Kommunikatsiooni tegevuskava kujutab endast kommunikatsioonistrateegia praktilist väljundit. Tegevuskava kohaselt kasutatakse sihtrühmade teavitamiseks erinevaid kommunikatsioonivorme ja -kanaleid, sh kohalikku ja üleriigilist ajakirjandust, televisiooni ja raadiot, infotelefoni, Internetti, postitust, voldikuid ja brošüüre, välireklaami, lisaks partnereid avalikus, era- ja kolmandas sektoris. Mõne sihtrühma puhul on otstarbekas kasutada vahetut suhtlemist loengute, diskussioonide, ümarlaudade näol.

Eurokommunikatsiooni peamine ametlik infokeskus on Euroveeb euro.eesti.ee. Euroveeb vahendab pidevalt kogu euro üleminekuga seonduvat infovoogu, töötades samas eurosõnumite levitamise ja avalikkuse tagasiside kanalina ning on sisemiseks töökeskkonnaks ka eurokommunikatsiooni meeskonnale. Euroveebis on kättesaadavad ka kõik sihtgruppidele suunatud infotrükised ja muud kampaaniavahendid. Veebi kaudu toimib ka kommunikatsioonitöö aruandlus avalikkusele.

Eurole ülemineku kommunikatsioonikava koostamisel tulid kasuks teiste euroala riikide kogemused ja sealt saadud soovitusel. Lisaks sellele on kommunikatsiooni planeerimisel arvesse võetud Euroopa Komisjoni soovitusi. Eurokommunikatsioonikava ellu viimist toetatakse riigieelarvest, Eesti Panga, Euroopa Komisjoni ja Euroopa Keskpanga poolt.

LISAD

Lisa 1. Töögruppide koosseis

Asjatundjate Komisjon:

Esimees: Tea Varrak, Rahandusministeerium, kantsler.

Liikmed:

Aare Järvan, Riigikantselei, peaministri nõunik;
Marika Priske, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, kantsler;
Märt Kraft, Siseministeerium, kantsler;
Margus Sarapuu, Justiitsministeerium, kantsler;
Rein Minka, Eesti Pank, asepresident;
Juhan Lepassaar, Riigikantselei, Euroopa Liidu asjade direktor;
Kaja Tael, Välisministeeriumi asekancler.

Eesti Panga ja krediidasutuste vaheline töögrupp:

Esimees: Rein Minka, Eesti Pank, asepresident.

Liikmed:

Katrin Talihärm, Eesti Pangaliit
Aet Sorokolet, Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaal
Arvo Juhkami, Danske Bank AS Eesti filiaal
Erki Kilu, AS LHV Pank
Hanno Hussar, AS Swedbank
Irene Usvasalo, Pohjola Bank plc Eesti filiaal
Jüri Kats, Tallinna Äripanga AS
Kairi Evard, Bank DnB NORD AS Eesti filiaal
Priit Kuusik, AS SEB Pank
Regina Raag, Nordea Bank Finland Plc Eesti filiaal
Ruslan Mahhov, BIGBANK AS
Signe Madisson, AS UniCredit Bank Eesti filiaal
Sofia Krist, AS Citadele banka Eesti filiaal
Sven Raba, MARFIN PANK EESTI AS
Tuuli Pärenson, AS Eesti Krediidipank
Ursula Altmets, NASDAQ OMX Tallinn Aktsiaselts
Ingrid Krieger, Finantsinspeksioon

Eesti Panga ja krediidasutuste vahelise töögrupi juurde on moodustatud ka viis alamtöörühma: i) kaardimaksete töörühm, ii) kontoraha äriprotsesside töörühm, iii) kontoraha tehniline töörühm, iv) sularaha töörühm, v) ATM'ide töörühm.

Ärikeskkonna töögrupp:

Esimees: Veiko Tali, Rahandusministeerium, asekancler.

Liikmed:

Sören Meius, Rahandusministeerium, ettevõtluse- ja arvestuspoliitika osakonna peaspetsialist;
Jaak Tõrs, Eesti Pank, finantsvahenduse osakonna juhataja;
Merike Kompus, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, asekanstler
Mait Palts, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda, poliitikakujundamise- ja õigusosakonna juhataja;
Marek Sepp, Eesti Töandjate Keskkliit, jurist;
Indrek Niklus, Justiitsministeerium, eraõiguse talituse juhataja;
Kilvar Kessler, Finantsinspeksioon, juhatuse liige.
Julia Segerkrantz, Eesti Väärtpaberikeskus, AS Eesti Väärtpaberikeskuse tegevjuht
Eero Kaup, Raamatupidamise toimikond, liige

Valitsusasutuste tehnilise valmisoleku töögrupp:

Esimees: Marek Helm, Rahandusministeerium, asekanstler

Liikmed:

Kalju Kukk, Keskkonnaministeerium, rahandusosakonna juhtaja kt;
Malle Soidla, Välisministeerium, rahandusosakonna peadirektor;
Piret Meelind, Justiitsministeerium, Registrate ja Infosüsteemide Keskus;
Peeter Seestrand, Põllumajandusministeerium, välissuhete ja arenduse asekanstleri kt;
Anu Angerjas, Haridus- ja Teadusministeerium, Analüüsi- ja planeerimisosakonna asejuhataja;
Margit Pado, Riigikantselei, rahandusosakonna juhataja;
Indrek Eensaar, Kultuuriministeerium, infotehnoloogia büroo juhataja;
Marelle Erlenheim, Sotsiaalministeerium, kanstler;
Andres Uusma, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, eelarve osakonna juhataja;
Mihkel Tammet, Kaitseministeerium, hangete osakonna juhataja;
Riho Kuppert, Siseministeerium, rahandusosakonna juhataja;
Martin Pöder, Rahandusministeerium, Euroopa Liidu ja Rahvusvahelise koostöö osakonna juhataja;
Merle Wilkinson, Rahandusministeerium, Riigikassa osakonna juhataja;
Ruth Paade, Maksu- ja Tolliamet, tulude osakonna juhataja;
Kaja Sõstra, Statistikaamet, meetodika osakonna juhataja.

Tarbijakaitse töögrupp:

Esimees: Merike Kompus, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, asekanstler

Liikmed:

Tiit Rebane, Rahandusministeerium, õigus- ja haldusosakonna nõunik;
Mait Palts, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda, poliitikakujundamise- ja õigusosakonna juhataja;
Marika Merilai, Kaupmeeste Liit, tegevdirektor;
Andres Sooniste, Tarbijakaitseamet, peadirektor;
Riina Piliste, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, siseturuosakonna kaubandus- talituse nõunik;
Linda Läänesaar, Tarbijakaitse Liit, tegevdirektor;
Anne Laar, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, siseturuosakonna kaubandus- talituse juhataja;
Veiko-Joel Kokk, Eesti Pank, juriidilise osakonna juhataja asetäitja.

Õigusloome töögrupp:

Esimees: Tiit Rebane, Rahandusministeerium, õigus- ja haldusosakonna nõunik.

Liikmed:

Kadi Kapral, Eesti Pank, juriidilise osakonna juhataja;

Veiko-Joel Kokk, Eesti Pank, juriidilise osakonna juhataja asetäitja;

Külliki Puusild, Justiitsministeerium, õiguspoliitika osakonna eraõigustalituse nõunik;

Sören Meius, Rahandusministeerium, ettevõtluse- ja arvestuspoliitika osakonna peaspetsialist.

Kommunikatsiooni töögrupp:

Esimees: Tanel Ross, Rahandusministeerium, asekancler

Liikmed:

Kaja Kell, Eesti Pank, rahvusvaheliste ja avalike suhete osakonna avalike väljundite allosakonna juhataja

Ingrid Mitt, Eesti Pank, rahvusvaheliste ja avalike suhete osakonna avalike suhete büroo juhtivspetsialist;

Liina Kersna, Valitsuse kommunikatsioonibüroo direktor;

Villu Känd, Valitsuse kommunikatsioonibüroo Euroopa Liidu teabetalituse juhataja;

Livia Vosman, Rahandusministeerium, avalike suhete osakonna juhataja

Martin Pöder, Rahandusministeerium, Euroopa Liidu ja Rahvusvahelise koostöö osakonna juhataja;

Kersti Luha, Välisministeerium, avaliku diplomaatia osakonna peadirektor;

Kalev Vapper, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, avalike suhete osakonna juhataja

Jana Rosenfeld, Sotsiaalministeerium, avalike suhete osakonna meedianõunik

Pille Vaher, Euroopa Komisjoni esindus Eestis, meediaosakonna juhataja.

Hanna Turetski, Tarbijakaitseameti tarbijapoliitika- ja avalike suhete osakonna juhataja

Ingvar Bärenklau, Rahandusministeeriumi eurokommunikatsiooni projektijuht

Ülle Kroon, Rahandusministeeriumi eurokommunikatsiooni koordinaator

Eurole ülemineku kriteeriumite täitmise seire ja arvestuse töögrupp

Esimees: Ivar Sikk, Rahandusministeerium, asekancler

Liikmed:

Andrus Säälük, Rahandusministeerium, makromajanduspoliitika osakonna juhataja

Agnes Naarits – Statistikaamet, valitsemis- ja finantssektori statistika osakond,

Viktoria Trasanov – Statistikaamet, hinna- ja palgastatistika osakond,

Ülo Kaasik - Eesti Pank, Rahapoliitika osakonna juhataja